

KLAS EKLUND

KINA

DEN NYGAMLA SUPERMAKTEN

SNS FÖRLAG

SNS Förlag
Box 5629
114 86 Stockholm
Telefon: 08-507 025 00
Fax: 08-507 025 25
info@sns.se
www.sns.se

SNS – Studieförbundet Näringsliv och Samhälle
– är ett fristående nätverk av beslutsfattare och
opinionsbildare i privat och offentlig sektor. SNS
vill genom forskning, bokutgivning och möten bidra
till debatt och rationella beslut i samhällsfrågor.

Kina – den nygamla supermakten
Klas Eklund
Första upplagan
Första tryckningen

© 2011 Författaren och SNS Förlag
Redaktör · Barbro Andersson
Omslag och grafisk form · Patrik Sundström
Bildredaktör · Marie Ottosson
Bildkällor · Bakre flik: Elisabeth Ohlson Wallin; s. 7: Per Rosén; s. 10, 26, 40, 42 The
Bridgeman Art Library; s. 38, 49 Wikimedia; s. 114, 218 Scanpix; s. 142 Rednet.cn; s.
251 www.ausairpower.net; 262: Klas Eklund. Övriga: Getty Images.
Tryck ·

ISBN 978-91-86203-87-0

INNEHÅLL

Förord 6

- 1 * Mittens rike 11
- 2 * Förfall och revolution 27
- 3 * Maos megalomani 43
- 4 * Dengs reformer 59
- 5 * Världens verkstad 73
- 6 * Världsekonomens nya motor 87
- 7 * Kina – en bubbla? 101
- 8 * Världens största valutareserv 115
- 9 * Partiets allmakt 131
- 10 * Femte generationens utmaningar 149
- 11 * Affärslivet 163
- 12 * En ny tillväxtstrategi 181
- 13 * Ett grönare Kina 199
- 14 * »Ett mer harmoniskt samhälle« 217
- 15 * Kinas plats i världen 233
- 16 * När Kina styr 249

Avslutning 263

Litteraturtips 267

Register 269

FÖRORD

UNDER NÄSTAN HELA vår tideräkning – och ett gott stycke dessförinnan – har Kina inte bara haft den största befolkningen i världen utan också varit den största ekonomin. Kina är tillika den äldsta existerande statsbildningen med den äldsta och – enligt kineserna själva – mest högststående civilisationen. Men från början av 1800-talet förföll det mäktiga riket. Ekonomisk stagnation, utländsk ockupation, svält, inbördeskrig och därefter planekonomi förhärjade landet i mer än ett sekel. Vid mitten av 1900-talet hade världens folkrikaste nation förvandlats till en ekonomisk nullitet.

Nu vänds historiens blad. Kina har rest sig. Landet har åter blivit en stormakt och kommer snart att återta positionen som världens största ekonomi. Med ekonomisk styrka kommer politisk makt och kulturellt inflytande. Västeuropa formade 1800-talet och USA dominerade 1900-talet. Det tjugoförsta århundradet kan bli Kinas.

Kinas återkomst är spektakulär. Alla har vi läst om hur hundratals miljoner människor på kort tid lyfts ur fattigdom och nöd till en drägligare tillvaro. Affärstidningarna rapporterar dagligen om nya ekonomiska rekord. Utbildningsnivån stiger, liksom aptiten på att förvärva tillgångar i utlandet, bygga upp den militära makten och utveckla högteknologi. Samtidigt vet vi att tillväxten har en baksida: sociala klyftor, slöseri med kapital och naturresurser och en galopperande miljöförstöring. Och fortfarande lever några hundra miljoner människor i djup fattigdom.

Nu måste den ekonomiska strategin läggas om, från tillväxt till varje pris till en utveckling som är uthållig, både socialt och för miljön. Samtidigt testas enpartistatens välde av öppningen mot omvärlden, Internet och en ung generation som bara upplevat marknadsekonomi och snabb tillväxt. Hur Kina möter de utmaningarna påverkar hela världen, inte bara ekonomiskt utan också politiskt och kulturellt. Hur Kina förvaltar sin återvunna styrka – och hur västvärlden bemöter den nygamla supermakten – är den största ekonomiska och politiska frågan inför det tjugoförsta århundradet.

* * *

· 6 ·

Den här boken diskuterar hur den kinesiska återkomsten varit möjlig, om den ekonomiska tillväxten kan hålla i sig, vad det betyder för oss i väst och vilka utmaningar det kinesiska ledarskapet står inför. Ambitionen är att ge en bred och hyggligt heltäckande bild av det moderna Kina och dess roll i världen – men ändå kort och lättläst.

Boken bygger till stor del på egna erfarenheter. I yngre dagar tillhörde jag den Maoinspirerade yttervästern och bär sedan dess med mig djupa – numera totalt obehövliga – kunskaper i maoistisk liturgi. Jag talar inte kinesiska men har rest flitigt i landet. Första besöket ägde rum 1980, några år efter Mao Zedongs död och kulturrevolutionens slut, när Deng Xiaoping just inlett sina reformer. Jag reste då runt i södra Kina och hade förmånen att få komma ut på landsbygden, till byar som aldrig sett någon långnäsa, just under den period då folkkommunerna avvecklades och privata överskott började tillåtas. I städerna fanns inga höghus, människor bodde i låga koleldade tegel- och lerbostäder, privatbilism

*Författaren beundrar
propagandamålning
av hur Mao Zedong
proklamerar bilden
av Folkrepubli-
ken Kina 1949.*

förekom inte, alla cyklade och så gott som alla bar fortfarande utrvättade mörkblå eller armégröna Maouniformer.

De senaste decennierna har jag besökt många städer runt om i Kina och på nära håll sett den häpnadsväckande expansionen, skyskraporna som skjuter mot himlen likt skogar av bamburör, trafikstockningarna – och miljöförstöringen. Jag har mött kinesiska beslutsfattare och samarbetat med kinesiska ekonomer. Därutöver har jag naturligtvis läst: ett kort urval tips om böcker för den som vill läsa vidare finns som bilaga.

Just den här boken börjar med historien: hur har dagens Kina växt fram genom dynastier, krig, revolution och reformer? Flera kapitel går därefter igenom dagens kinesiska ekonomi, dess tillväxtkrafter, bubblerisker och inverkan på världsekonomin. Dit är framställningen i huvudsak positiv och betonar de kinesiska framstegen, i synnerhet hur fattigdomen minskat.

Men sedan redovisas de mörkare sidorna av det kinesiska tillväxtunderet: repressionen och avsaknaden av demokrati, hur spelplanen riggas för utvalda företag med billigt kapital och politiska fördelar, piratkopieringen, de växande klyftorna, miljöhotet. Slutligen resonerar jag kring Kinas roll i världen och hur vi alla kommer att påverkas då Kina blir den ledande supermakten – vilket verkar ofrånkomligt.

Förhoppningen är att läsningen ska ge lite åt envar. Ekonomiska kunskaper och insikt om miljöproblemen samt de sociala utmaningarna men också förståelse för hur Kinas mångtusenåriga civilisation och högkultur är levande i dagens samhälle och påverkar den politiska och ekonomiska utvecklingen.

En författare som famnar över så vida fält är naturligtvis beroende av vänner och kolleger som läst, kritiserat, varnat, bannat och förbättrat. Jag vill därför tacka Erik Belfrage, Birgitta Ed, Johan Björkstén, Lars Danielsson, Lars Fredén, Fredrik Hähnel, Lars-Erik Liljelund, Assar Lindbeck, Cecilia Lindqvist, Börje Ljunggren, Nils Lundgren och Pernilla Ström för konstruktiva kommentarer till manuskriptet. Ett särskilt tack går till vännerna på SNS och formgivaren Patrik Sundström, som gjort boken så läcker och inbjudande att bläddra i. Alla kvarstående fel och konstigheter är mina egna.

KLAS EKLUND

Tygelsjögården i juni 2011

DET KINESISKA SKRIFTSPRÅKET bygger inte på något fonetiskt alfabet i vår mening utan på tecken, som ursprungligen avbildade något konkret men som efter hand stiliserats. Ljudbilden i det kinesiska språket är också en annan än den vi är vana vid, bland annat spelar tonen i ordet en avgörande roll för dess betydelse. Följaktligen är det långt från självklart hur kinesiska ord och namn ska skrivas med västerländska alfabet. Många varianter förekommer.

I den här boken används det moderna engelska transkriptionssystemet *pinyin*, med några få undantag. Huvudstaden skrivs inte Beijing utan Peking, och den stora staden i söder kallas inte Guangzhou utan Kanton. Detta eftersom dessa svenska omskrivningar sedan länge är etablerade i vårt land och eftersom UD rekommenderar just denna transkription. Vidare använder jag ett äldre transkriptionssystem för några historiska gestalter från 1900-talet såsom Sun Yat-sen och Chiang Kai-shek, helt enkelt för att detta är det vanligaste sättet att skriva. Transkriptionspuristerna må förhoppningsvis förlåta mig dessa offer på läsbarhetens altare.

Här är också platsen att påpeka att i Kina skrivs familjenamnet (det vi kallar efternamn) först, därefter personens eget namn (förnamnet). Skälet är att familjen, inte individen, enligt Konfucius är kärnan i samhället. Människan ses inte i första hand som individ utan som familjemedlem och samhällsmedborgare. Ordföranden hette alltså Zedong i förnamn, Mao var familjenamnet som bars också av hans far och hans barn.

中华人民共和国

Folkrepubliken Kina skrivet med kinesiska tecken. Transkribering enligt pinyin blir *Zhonghua Renmin Gongheguo*. Om bara det första och det sista tecknet används får vi namnet Kina.

Änkekejsarinnan Cixi, konkubinen som genom list och skicklighet steg till den högsta makten och därefter styrde bakom tronen medan kejsardömet föll sönder. Här är hon porträtterad av en amerikansk konstnär i slutet av 1890-talet.

ka reformer. De ville kunna handla och bygga välstånd. De krävde liberalisering av marknaderna, och de började leta fram politiska talesmän som kunde driva deras krav. En spirande liberal rörelse uppstod.

*Röda arméns
befälhavare Zhu De
flankeras av Zhou
Enlai (till vänster)
och en smärt Mao
Zedong efter den
långa marschen.
Mao hade vid den
här tidpunkten tagit
makten i Kommu-
nistpartiet och hans
gerillalinje, baserad
på bönderna, hade
segrat i den interna
partikampen.*

sion mot boklig lärdom, å andra sidan en positiv syn på det goda patriarkala styret (fast nu med Mao som rorsman).

I Yan'an blomstrade en radikal kultur, med teater, föredrag och skolor för fattigbönderna. Åtskilliga kinesiska intellektuella tog sig dit genom nationalistregeringens linjer för att vara med om att bygga upp något nytt. Ordföranden själv höll regelbundna föreläsningar i grottor utgräv-